

Ognjen Čaldarović (1947. – 2022.)

Dva dana prije sedamdesetpetog rođendana, 30. srpnja 2022. godine, preminuo je naš kolega i profesor Ognjen Čaldarović. Svi članovi Odsjeka za sociologiju, na kojem je proveo gotovo cijeli radni vijek, bili su zatečeni nenadanim odlaskom našeg Ognjena. Na društvenim mrežama podijelili smo istu misao, napustio nas je prerano naš “dobri duh Odsjeka”. Naš profesor i kolega kojeg svi pamtimo po njegovoj dobronamjernosti, blagosti, gotovo samozatajnosti uz veliko poštovanje i autoritet koji je imao kod svih generacija studenata i kolega. Uvijek prijateljski nasmiješen i dobronamjerman, studentima je bio jedan od najomiljenijih profesora. Od 1975. godine do umirovljenja i nakon toga emeriture, Ognjen je profesionalnu karijeru posvetio Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta, izgradnji i jačanju ugleda sociološke profesije. Radio je mnogo i neumorno, prihvaćajući sve nastavne i istraživačke angažmane. Osobito je zaslužan za razvoj sociologije jer je utemeljio i razvio mnoge grane posebnih sociologija u okviru skupine primijenjenih sociologija kao solidnu osnovicu oblikovanja novih istraživačkih napora u nas i u svijetu.

Ognjen Čaldarović rođen je u Sarajevu, 2.8.1947. godine. U rodnom je gradu završio osmogodišnju školu, gimnaziju i srednju glazbenu školu. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu diplomirao je 1971. godine sociologiju i filozofiju, gdje je 1977. magistrirao i doktorirao 1980. godine.

Na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu na kojem je izabran za asistenta 1975. godine, u zvanje docenta 1981., a profesora 1986. i profesora u trajnom zvanju 1997., ostao je do umirovljenja 2017. Međunarodno iskustvo stjecao je na brojnim stipendijama i specijalizacijama (Bouwcentrum International Education, Rotterdam, Salzburg Seminar in American Studies, University of Pennsylvania, Lock Haven University), a ovdje ističemo fondaciju Fulbright čiji je stipendist bio dvaput – u akademskoj godini 1982./1983. (New School for Social Research, New York City) i u akademskoj godini 1993./1994. (Indiana University Bloomington).

Svoje profesionalne interese i dostignuća razvio je od preddiplomskog pa sve do različitih doktorskih studija čime je unaprijedio i strukturu programa Odsjeka za sociologiju. U četrdeset i dvije godine nastavničkog rada Ognjen Čaldarović predavao je niz različitih kolegija na preddiplomskim, diplomskim i doktorskim studijima (Osnovni pojmovi sociologije, Sociologija naselja, kasnije Sociologija grada, Suvremene sociološke teorije 1 i Suvremene sociološke teorije 2, Sociologija rizika, Sociologija vremena, Suvremena sociologija i urbano društvo), a većinu je i uveo u nastavni plan. Predavao je na Odjelu za sociologiju Sveučilišta u Splitu i Zadru, Kulturalnim studijima Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci i gostovao

kao predavač na sveučilištima u Beogradu i Ljubljani. Bio je i višegodišnji direktor međunarodnog kursa *Social structures and social institutions* pri Interuniverzitet-skom centru u Dubrovniku.

Njegov impresivan opus sadržava više od stotinu znanstvenih i stručnih radova u časopisima i zbornicima te više od šezdeset istraživačkih izvještaja različitih projekata. Objavio je petnaest knjiga, autorskih, koautorskih i uredničkih, kao i 63 poglavlja u knjigama.

Ognjen Čaldarović izgradio je sociološku karijeru posvećujući se i klasičnoj – posebice Čikaškoj školi – i suvremenoj teorijskoj sociologiji. Preveo je temeljni udžbenik američkog autora G. Ritzera – *Suvremena sociologijska teorija* koji se koristi kao udžbenik na nizu fakulteta u mnogim sredinama. No, bavio se i primijenjenom sociologijom, u brojnim studijama vezanim uz urbanu sociologiju, procjenama rizika i utjecaju na okoliš. Jedan od naših najcjjenjenijih sociologa s mnogostrukim interesima (od sociologije muzike do sociologije rizika i sociologije vremena) svojim je djelovanjem unaprijedio i strupanj profesionalizacije sociologije osnažujući njezinu posebnost, istodobno proširujući njezine dimenzije prema mnogim aspektima interdisciplinarnosti i multidisciplinarnosti.

Ipak, sociološka i šira znanstvena zajednica pamtit će ga kao utemeljitelja urbane sociologije u nas. Surađivao je s arhitektima, urbanistima, građevinarima, prometnim inženjerima, ekolozima, krajobraznim arhitektima ... i mnogim drugim profesijama. Bio je jedan od pionira uvođenja društvenih dimenzija u proces prostornog planiranja te je bio suradnikom u izradi mnogih “socioloških analiza i elaborata” u urbanističkom planiranju kao i u području “društvene procjene” utjecaja na okoliš različitih tehnoloških postrojenja, napose nuklearnih elektrana i/ili odlagališta iskorištenoga nuklearnog goriva i drugih hazardnih instalacija. Erudit, svestran i široko obrazovan, svoj je autoritet izgradio na umijeću prenošenja sociološkog zanata u konkretnim urbanističkim i infrastrukturnim projektima. U knjizi *Urbana sociologija: socijalna teorija i urbano pitanje* iz 1985. godine Čaldarović, kao prvi znanstvenik u našoj sredini kritički je izložio osnovicu tadašnje urbane sociologije u svijetu i u nas, temeljeći je na kritičkoj analizi, saznanjima i konceptima Čikaške škole urbane sociologije, da bi transformaciju predmeta i sadržaja discipline kritički raspravio i prezentirao u tadašnjim oblicima razvoja te posebne sociologije gdje je uspješno kombinirao osnovne elemente strukturalističkog i humanističkog pristupa. Tom je knjigom pružio sistematski organiziranu osnovicu za strukturirano problematiziranje konceptualnih, teorijskih i empirijskih dimenzija urbane sociologije. U kasnijim se studijama bavio kritičkim proučavanjem najnovijih oblika prostornoga (urbanističkog) planiranja i njegovih transformacija tijekom tranzicijskog perioda u Hrvatskoj. Dugoročno urbanističko planiranje postupno je ustuknulo pred pritiskom “lokacijskog, točkastog ili objektnog” planiranja, što je dovelo do još većega urba-

nističkog “nereda” u našim gradovima, napose najvećima. Pojava korporativnog (individualnog) poduzetnika-investitora također je jedan od novijih fenomena kojima se Čaldarović bavio u svojim novijim radovima iz područja urbane sociologije ukazujući na nedostatak društvene odgovornosti, umanjivanje značaja javnog prostora grada te zanemarivanje urbane javnosti općenito. Tim je radovima postavio temelje za kritičko razmatranje “novog urbanizma” i ostvario nove aspekte u kojima suvremena urbana sociologija ima svoje značajno mjesto.

Područje sociologije rizika još je jedno značajno područje koje je razvio u hrvatskoj sociologiji. Baveći se duže vremena problematikom analize reakcija stanovnika prema “rizičnim objektima”, ponajprije prema nuklearnim elektranama, uočio je mnoge fenomene koji su kasnije uobličeni u područje sociologije rizika, kao jednu od najpropulzivnijih suvremenih sociologija u okviru moderne sociologije. Knjiga *Socijalna teorija i hazardni život: rizici i suvremeno društvo*, objavljena je 1995. godine, a predstavlja prvu studiju i cjelovit pristup analizi “društva rizika” u nas. U tom su djelu objedinjena različite spoznaje o rizicima kao neizbježnom strukturnom elementu života u suvremenom društvu te ponuđena objašnjenja različitih oblika odbacivanja i sumnjičenja tehnologije koja se u mnogim slučajevima u nas doživljava kao “višak rizika”, odnosno “nepravde” u distribuciji opasnosti i rizika u društvu. Objavio je još nekoliko knjiga iz područja rizika koja predstavljaju pionirska vrijedna djela, a jedno od posljednjih je knjiga *Prema društvu uspješno reguliranog rizika?* objavljena 2012. godine.

Njegov opus možda najbolje ilustrira rečenica iz njegove knjige o Čikaškoj školi: “...sociologija kao disciplina koja ima dugu povijest može pružiti znanstvena objašnjenja unutar urbanih procesa, ma koliko nam se možda inicijalne ideje činile jednostavnima, ‘plitkima’ i samorazumljivima.” U svim svojim elaboratima i istraživačkim poduhvatima, od Austrije do Albanije i Norveške, Ognjen Čaldarović uspio je zadržati i afirmirati samostalnost “sociološke dimenzije”, znanstvenu razinu sociološkog doprinosa te je time ojačao i strukovnu i predmetnu dimenziju sociologije kao znanstvene discipline u okviru društvenih i humanističkih znanost. U mnogobrojna empirijska istraživanja uključivao je mlađe kolege od kojih su neki i ostvarili karijere na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Obnašao je brojne profesionalne dužnosti – bio je pročelnik Odsjeka za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu u dva navrata – od 1984. do 1986. i od 1998. do 2000. godine. U razdoblju između 1978. i 1985. (najprije s Duškom Sekulićem, a onda i samostalno) bio je glavni i odgovorni urednik ovog časopisa, *Revije za sociologiju*, a prilikom obilježavanja 50. obljetnice *Revije* prošle godine prisjetio se tog razdoblja kao uzbudljivoga, zanimljivog i poticajnog. Završio je svoj osvrt s nadom da će sociološka zajednica pozitivno ocijeniti djelovanje časopisa i njegovih urednika, što je zasigurno bilo tako u njegovom slučaju. Ne samo u *Reviji*,

nego i u ostalim časopisima u kojim je bio član uredništva i/ili Savjeta uredništva (Arhitektura, Socijalna ekologija i Polemos), ali i njegovom radu kao predsjedniku Hrvatskoga sociološkog društva, što je bila dužnost koju je obnašao u dva navrata (1986. – 1988., 1990. – 1992.)

Zbog tako predanog rada, 2017. godine dodijeljena mu je Povelja Filozofskog fakulteta za ukupan doprinos fakultetu i struci te, iste godine, i priznanje Hrvatskoga sociološkog društva Rudi Supek za doprinose u sociologiji.

Ognjen Čaldarović posvetio je život institucionalnom i profesionalnom osnaživanju i afirmaciji sociologije kao znanstvene discipline razvijajući nova područja sociološkog istraživanja. Sociologija koju je kao profesor i istraživač razvijao i afirmirao, prepoznavala je ključne suvremene društvene fenomene i pritom bila inovativna, kreativna i utemeljena u teorijskim elementima suvremene društvene znanosti. Njegove konceptualizacije iz područja sociologije vremena, tipologizacije krajobraza, tipologije urbanog planiranja te strukturiranje fenomena rizika predstavljaju inovaciju u hrvatskoj sociologiji i osnovu za nadograđivanje novih oblika znanja.

Profesora Ognjena Čaldarovića, našega “Čaldu“, generacije će pamtiti kao omiljenog profesora i kolegu koji je umnogome oblikovao naše profesionalne živote pokazujući što znači baviti se sociologijom i koliko nas to može oplemeniti.

Jasminka Lažnjak

Odsjek za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu